

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору філологічних наук,
професору кафедри журналістики та філології
Жиленко Ірині Рудольфівні

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента
кафедри соціальних комунікацій Волинського національного університету
імені Лесі Українки Рожило Марії Андріївни на дисертацію
Харамурзи Дар'ї Вікторівни «Масмедійний чинник літературної критики
України (1995–2015 рр.)», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика»**

Актуальність обраної теми дослідження. Літературна критика є важливою складовою комунікаційної системи суспільства. Аналіз цього явища у контексті трансформаційних процесів, спричинених появою нових інформаційних технологій, вбачається актуальним.

У дослідженні Дар'ї Вікторівни Харамурзи «Масмедійний чинник літературної критики України (1995–2015 рр.)» учебічно розглянуто особливості розвитку та функціонування літературної критики в середовищі масмедіа в означений період.

Авторка розглядає журналістику та літературну критику в нерозривних взаємозв'язках та взаємовпливах, досліджує літературну критику в аспекті масмедійному, студіює трансформації літературної критики, визначає і систематизує причинно-наслідкові зв'язки, що пов'язані з цими змінами, виокремлює характерні ознаки, які набуває літературна критика як підсистема соціальних комунікацій.

Здобувачка називає масмедіа *«рушійною силою, що осучаснює літературну критику»*, а літературну критику такою, що *«збагачує журналістику, привносить у неї нові ідеї та методи»* (с. 19), але не тільки: дисертанта акцентує увагу на змінах у змісті, тенденціях, формах, форматах, ресурсах, платформах (майданчиках для транслявання ідей критика), каналах комунікації, рівнях взаємодії між автором і читачем, змінах у пріоритетності

функцій, які виконує літературна критика, що підкреслює актуальність проведеного дослідження.

Дисертація виконана в рамках міжнародного грантового проєкту Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism (Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм) – проєкт ЄС ЕРАЗМУС+, № 598964- EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-SBHE-JP, 2018–2022 рр., науково-дослідної роботи кафедри журналістики та філології СумДУ «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі» за номером державної реєстрації 0115U001713 та «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» за номером державної реєстрації 0121U111164.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Структура роботи чітко та логічно вибудована, що дало можливість авторці системно й повно розкрити тему. Завдання, сформульовані у вступі, відповідають меті, корелюються із назвою дисертації, поетапно реалізуються в основній частині роботи, знаходять логічне узагальнення у висновках. Основний текст дисертації системно розкриває суть актуальних завдань, що дає підстави наголошувати на якості теоретико-практичного осмислення проблеми.

У першому розділ дисертації проаналізовано український та закордонний доробок щодо теоретико-методологічних засад літературної критики. Авторкою виокремлено тематичні напрями сучасних досліджень літературної критики. Відзначимо глибокий аналіз дефініції поняття «літературна критика»: запропоновано авторське визначення поняття літературної критики як виду комунікаційної діяльності, який функціонує в тісному зв'язку з літературою, культурою та журналістикою, спрямований на аналіз, оцінку й інтерпретацію творів та явищ літератури.

Другий розділ присвячено вивченню типологічних особливостей літературно-художніх часописів та онлайн-видань України. Дослідниця провела

ґрунтовний аналіз масмедійного чинника літературної критики України окресленого історичного періоду, зафіксувала загальну оцінку сучасного літературно-критичного процесу України. Це дало можливість дисертантці всебічно проаналізувати основні етапи та принципи розвитку літературної критики як окремого суб'єкта масово-інформаційної діяльності, дослідити процеси її трансформації та адаптації до умов сучасного медіапростору.

Третій розділ роботи – найвагоміший, оскільки присвячений виведенню концепції трансформації літературної критики в сучасному медіапросторі. Здобувачка виокремила особливості функціонування української літературної критики нової доби, зафіксувала ключові тенденції та визначила їхній вплив на подальший розвиток галузі. Акцентовано увагу на дослідженні трансформації форми і змісту літературно-критичного матеріалу в умовах переходу на мультимедійні платформи. Як вислід ґрунтовно проведеного дослідження – авторка розробила модель функціонування сучасної літературної критики в медіапросторі та запропоновала модель сучасного літературно-критичного матеріалу, що функціонує в медіапросторі.

Використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, застосування соціокомунікаційного та міждисциплінарного підходів та широта джерельної бази дає підстави стверджувати, що науковий результат цілком об'єктивний. Про цілісність та завершеність дослідження свідчать глибоко продумані, доказові та достовірні висновки, що узагальнюють зміст дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Результати дослідження ґрунтуються на великому за обсягом фактичному матеріалі: джерельною базою дослідження стали літературно-критичні матеріали ста двадцяти трьох друкованих періодичних часописів та інтернет-видань літературно-мистецького спрямування України періоду 1995–2015 рр., а це вагомий внесок для подальших наукових досліджень основних трансформаційних тенденцій розвитку літературної критики в контексті масмедійного чинника.

Авторка демонструє високий рівень аналітичного осмислення опрацьованого теоретичного матеріалу, системно підходить до аналізу досліджуваного явища. Про це свідчить скурпульозний опис особливостей критичних матеріалів літературно-мистецьких ЗМІ України 1995–2015 рр., глибокий порівняльний аналіз літературно-критичних матеріалів українських друкованих та інтернет-видань обраного періоду.

На основі результатів характеристики процесів трансформації форми й змісту літературно-критичних матеріалів України в умовах переходу на мультимедійні платформи, дисертантка змогла розробити модель функціонування сучасної літературної критики в медіапросторі та модель сучасного літературно-критичного матеріалу.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації викладено в тринадцяти публікаціях: у трьох статтях у наукових фахових виданнях України, у двох статтях у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Web of Science і Scopus, у двох статтях у наукових виданнях інших держав; окремі аспекти дослідження оприлюднено під час виступів здобувачки на наукових конференціях та зафіксовано у шести тезових повідомленнях у збірниках матеріалів конференцій. Дев'ять із тринадцяти наукових праць за темою дисертації написані здобувачкою одноосібно.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Текст дисертації виконано державною мовою, науковим стилем викладу, із дотриманням структурно-логічної схеми. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол перевірки роботи на плагіат системою Unicheck від 25.11.2022 р.). Запозичення, виявлені в роботі, оформлені коректно й не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням аспірантки Дар'ї Вікторівни Харамурзи.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Здобувачка слушно зауважує, що теоретичні положення, сформульовані в

дисертації, можуть стати основою для подальшого дослідження літературної критики в площині соціальних комунікацій, вивченню трансформаційних процесів літературної критики.

Дисертантка чітко виписує практичне значення отриманих результатів дослідження: вони можуть бути використані редакціями друкованих літературно-художніх часописів для створення сучасного видання нового типу, а також допоможе редакціям розвиватись в онлайн-просторі. Теоретичні положення, результати контент-аналізу можуть бути використані для забезпечення навчального процесу під час створення навчальних програм курсів з основ журналістики, мистецької та літературної критики тощо.

Вагомим здобутком Дар'ї Вікторівни Харамурзи є відновлення хронології заснування ста двадцяти трьох літературно-художніх часописів та онлайн-видань, які відображали новий тип журнального мислення в Україні. Основний текст дисертації доповнено таблицею та рисунками, що унаочнює дані результатів дослідження. У додатках систематизовано вихідні дані періодичних видань літературно-мистецького спрямування та всеукраїнських порталів за 1995–2015 рр. та сформовано графік заснування літературно-художніх видань та онлайн-ресурсів за цей період, що значно посилює прикладний характер дослідження.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації. Відповідно до чинних вимог, анотацію подано українською та англійською мовами. Анотація роботи у стислій, лаконічній формі передає зміст дисертації, відповідає її основним положенням, акцентує увагу на найвагоміших досягненнях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із позитивними моментами, значущими висновками варто відзначити певні твердження здобувачки, які можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації:

1. Авторка зауважує, що для того, аби *«краще простежити типологічні особливості видань досліджуваного періоду, було проведено*

контент-аналіз трьох часописів, які були засновані в цей період, відрізнялись форматом і мали потужну критичну складову» (с. 164). Йдеться про аналіз тематики, проблематики, жанрових особливостей видань «Літературна Плюс», «Київська Русь», «Критика». Виникає питання, чи можна узагальнювати тенденції функціонування літературної критики за цими трьома часописами, і чи можна робити висновки про типовість цих тенденцій для усього масиву видань досліджуваного періоду.

2. Здобувачка чітко визначає хронологічні межі дослідження: *«Дисертація охоплює явище української літературної критики 1995–2015 років, оскільки цей період не було комплексно досліджено. Часові межі в 20 років дозволять простежити зміни, які відбулись із літературною критикою, як комунікаційною діяльністю та визначити ключові тенденції»* (с. 22). Однак видається правомірним твердження, що цей період не був «однорідним». Оскільки авторка говорить про трансформації літературної критики, то очевидно, що 20-річний період за 1995–2015 роки можна поділити на вузьчі, логічно сформовані етапи.

3. Представлений у додатках матеріал, без сумніву, доповнює, увиразнює результати дослідження. Зокрема, у Додатку Б авторка в алфавітному порядку систематизувала вихідні дані періодичних видань літературно-мистецького спрямування та всеукраїнських порталів за 1995–2015 рр. В основному тексті роботи чимало уваги зосереджено на структуруванні проблематики літературно-критичних матеріалів видань та ресурсів, описі змістових, формальних, жанрових, функціональних та інших характеристик літературної критики в умовах переходу на мультимедійні платформи, то чи не доцільно було б подати цю інформацію не за абеткою, а за типовістю тенденцій досліджуваного явища або ж за хронологічним принципом.

Названі зауваження не применшують теоретичного та практичного значення роботи, яка виконана на належному професійному рівні, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в контексті дискурсу літературної критики України в полі масмедіа в окреслений період.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Вважаємо, що дисертація Харамурзи Дар'ї Вікторівни «Масмедійний чинник літературної критики України (1995–2015 рр.)» є актуальним дослідженням, завершеною науковою працею. Новизна і важливість одержаних здобувачкою результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків у сукупності дають підстави для висновку про те, що дисертаційна робота відповідає спеціальності 061 «Журналістика» та всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі 06 «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика».

Офіційний опонент,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

М. Рожило

Марія РОЖИЛО

